



Michał Karasek (1937–2009) Wspomnienia

*Andrzej Lewiński
Łódź, luty 2009*

Profesor Michał Karasek urodził się 26 września 1937 roku w Łodzi. W 1950 roku ukończył Szkołę Podstawową nr 132 w Łodzi, a w latach 1950–1954 uczęszczał do VIII Liceum Ogólnokształcącego w Łodzi. Świadectwo dojrzałości uzyskał w 1954 roku i w tymże roku rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Akademii Medycznej w Łodzi. Dyplom lekarza uzyskał w 1960 roku. Stopień naukowy doktora nauk medycznych otrzymał w 1967 roku na podstawie rozprawy pt. „Badania morfologiczne, histochemiczne oraz ultrastruktura szyszynki szczura białego w przebiegu regeneracji nadnerczy”, a stopień doktora habilitowanego nauk medycznych w 1973 roku na podstawie rozprawy pt. „Ultrastruktura szyszynki szczura białego w różnych warunkach doświadczalnych”. Tytuł naukowy profesora uzyskał w 1988 roku.

Pracę badawczą rozpoczął już na trzecim roku studiów, w kole naukowym w Zakładzie Histologii i Embriologii. Po uzyskaniu dyplomu rozpoczął pracę w tym Zakładzie, początkowo na stanowisku asystenta, a od 1963 roku na stanowisku starszego asystenta. W latach 1966–1969 pracował w Zakładzie Histologii i Embriologii Wojskowej Akademii Medycznej na stanowisku starszego asystenta, a następnie adiunkta. W 1969 roku powrócił do pracy w Akademii Medycznej w Łodzi, na stanowisku adiunkta w Ośrodku Naukowo-Badawczym (ONB). Zorganizował od podstaw i kierował Pracownią Mikroskopii Elektronowej ONB, początkowo na stanowisku adiunkta, a od 1975 roku na stanowisku docenta. W latach 1978–1980 był kierownikiem Pracowni Mikroskopii Elektronowej w Zakładzie Onkologii, w latach 1980–1998 kierował Pracownią Mikroskopii Elektronowej w Zakładzie Patomorfologii, przekształconą w 1998 roku w Samodzielną Pracownię Mikroskopii Elektronowej, początkowo na stanowisku docenta, od 1989 roku na stanowisku profesora nadzwyczajnego, a od 1996 roku — profesora zwyczajnego. W latach

1996–2006 był kierownikiem i konsultantem Ośrodka Badawczo-Konsultacyjnego w uzdrowisku Łądek-Długopole. Od 2000 roku pełnił funkcję Zastępcy Kierownika Kliniki Endokrynologii i Chorób Metabolicznych Instytutu Centrum Zdrowia Matki Polki. W 2002 roku został Kierownikiem Zakładu Mikroskopii Elektronowej Katedry Patomorfologii UM. Od 2005 roku kierował Zakładem Neuroendokrynologii Katedry Endokrynologii UM w Łodzi.

W ramach wewnątrzuczelnianej działalności organizacyjno-naukowej był członkiem między innymi Senackiej Komisji ds. Nauczania (1975–1987), Senackiej Komisji ds. Nauki (1990–1993, 1996–2002) i Zastępcą Przewodniczącego tej Komisji (1987–1990, 2002–2009), Kierownikiem Studiów Doktoranckich (1989–1997) oraz Zastępcą Przewodniczącego Komisji ds. Programu TEMPUS (1994–1998).

Wielokrotnie przebywał na stażach i pobytach naukowych w ośrodkach zagranicznych (m.in. na 6-miesięcznym stypendium IBRO/UNESCO w Amsterdamie — 1975/76 r.; 18-miesięcznym oraz 2-miesięcznym pobycie naukowym w San Antonio, Stany Zjednoczone — 1981/82 r. i 1997 r.; miesięcznych pobytach naukowych w Budapeszcie — 1968 r., Londynie — 1973 r., Moguncji — 1980 r., Mediolanie — 1989 r., Tokio — 1990 r., Sewilli — 2001 r.). Uczestniczył także w licznych zjazdach i konferencjach naukowych, wielokrotnie jako zaproszony wykładowca (m.in. w Australii, Hong-Kongu, Niemczech, Włoszech, Austrii, Szwajcarii, Węgrzech, Danii, Wielkiej Brytanii). Był również zapraszany, w celu wygłoszenia wykładów, do licznych uczelni krajowych i zagranicznych (m.in. do Niemiec, Stanów Zjednoczonych, Holandii, Hiszpanii, Włoch, Danii, Wielkiej Brytanii, Japonii, Indii, Francji, Austrii).

Był członkiem licznych krajowych i międzynarodowych Towarzystw Naukowych, między innymi: Pol-

skiego Towarzystwa Anatomicznego, Polskiego Towarzystwa Histochemików i Cytochemików, Polskiego Towarzystwa Endokrynologicznego, Polskiego Towarzystwa Neuroendokrynologii, *The European Pineal Study Group*; pełnił różne funkcje w tych Towarzystwach (ostatnio był członkiem Zarządu Polskiego Towarzystwa Endokrynologicznego i Polskiego Towarzystwa Neuroendokrynologii). Posiadał ogromne doświadczenie redakcyjne. Był Redaktorem Naczelnym *Folia Medica Lodziansia* oraz Zastępcą Redaktora Naczelnego *Neuroendocrinology Letters*; w latach 1983—1993 pełnił funkcję Zastępcy Redaktora Naczelnego *Journal of Pineal Research*. Był Zastępcą Przewodniczącego Rady Redakcyjnej *Annales Academiae Medicae Lodzensis* (obecnie *Clinical and Experimental Medical Letters*), członkiem Rad Redakcyjnych *Journal of Pineal Research*, *Journal of Prenatal and Perinatal Psychology and Medicine*, „Endokrynologii Polskiej” (*Polish Journal of Endocrinology*) oraz *Biological Signals and Receptors*.

Wielokrotnie wyróżniano go nagrodami naukowymi i dydaktycznymi Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej, Rektora Akademii Medycznej w Łodzi oraz Polskiego Towarzystwa Endokrynologicznego. Otrzymał również nagrodę naukową Rektora Wojskowej Akademii Medycznej. Posiadał Złoty Krzyż Zasługi, Krzyż Kawalerski i Oficerski Orderu Odrodzenia Polski, Medal Komisji Edukacji Narodowej. Za wybitne osiągnięcia naukowe promujące Łódź otrzymał nagrodę „Łódzkie Eureka 2003”.

W 2001 roku został uhonorowany tytułem Doktora Honoris Causa Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Był promotorem 5 ukończonych prac doktorskich oraz recenzentem kilkudziesięciu rozpraw doktorskich i habilitacyjnych.

Profesor Michał Karasek był autorem lub współautorem wielu książek i podręczników, między innymi monografii pt. „Szyszynka” oraz redaktorem książki *Aging and Age-Related Diseases — the Basics*, a ostatnio monografii „Aspekty medyczne starzenia się człowieka”.

Posiadał specjalizację z medycyny wewnętrznej i endokrynologii. Brał czynny udział w kształceniu podyplomowym, wygłaszając liczne wykłady oraz zasiadał w komisjach podczas egzaminów specjalizacyjnych z endokrynologii.

Profesora Michała Karaska znałem od ponad 34 lat, początkowo jako swojego nauczyciela, a zarazem przełożonego w pracy organizacyjnej nad Indywidualnym Tokiem Studiów na Akademii Medycznej w Łodzi (od 1975 r.), później jako promotora mojej pracy doktorskiej, a zarazem starszego Kolegę, któremu na początku swojej drogi akademickiej zawdzięczałem немало,

następnie jako współpracownika, z którym dzieliliśmy wiele zainteresowań w pracy naukowej (m.in. zainteresowanie szyszynką, rytmami biologicznymi i zjawiskiem wzrostu tkanek). Ceniłem Jego bezpośredniość oraz chęć pomocy młodszym kolegom w przezwyciężaniu trudności w pracy naukowej. Podziwiałem Jego erudycję w zakresie zagadnień morfologii i endokrynologii oraz niezwykłą lekkość pióra, która umożliwiła Mu liczne publikacje, a ze względu na ich wartość naukową pozwoliła stać się jednym z najczęściej cytowanych polskich uczonych w naukach biomedycznych w ostatnim 40-leciu, Profesorem o ogromnym dorobku naukowym. Miał szerokie kontakty międzynarodowe, zwłaszcza w Stanach Zjednoczonych, Japonii, Holandii i Hiszpanii, które nierzadko wykorzystywał do promocji swoich młodszych kolegów w działaniach naukowych, poprzez nawiązywanie współpracy, kierowanie na stypendia zagraniczne itp. Był znakomitym psychologiem, negocjatorem, wręcz dyplomatą. Jednocześnie cechowała Go głęboka tolerancja i wyrozumiałość. Był człowiekiem „środką”, kierował się właściwym umiarem w działaniach i rozsądkiem w postępowaniu oraz w ocenach innych ludzi, a kontakty z Nim często godziły zwaśnionych, nigdy zaś nie poróżniały.

Michał był człowiekiem pogodnego usposobienia, o znakomitym poczuciu humoru, na co dzień wydawałoby się beztrudny i — w moim przekonaniu — prawie nigdy nie potrafił się na nikogo naprawdę gniewać czy złościć. Jego droga naukowa nieprzypadkowo wiodła od zagadnień morfologicznych, od histologii i mikroskopii elektronowej — był znakomitym obserwatorem, uzdolnionym fotografikiem, dorobek na tym polu ujawnił Jego „artystyczną duszę” i głęboką wrażliwość na piękno.

Choć, być może, nie wypada mi tego dogłębnie oceniać, to w mojej opinii Michał stał na straży swojej Rodziny, był dobrym mężem i ojcem, potrafił zachować właściwe proporcje w dzieleniu czasu pomiędzy pracę zawodową i Rodzinę, choć On sam wielokrotnie wyrażał pragnienie, aby spędzać więcej czasu z najbliższymi. Odnosząc się krytycznie do swojego życia, prezentował pogląd, że i tak proporcjonalnie za dużo czasu poświęcił na pracę.

Michał Karasek był zwolennikiem i propagatorem zdrowego stylu życia we wszystkich znaczeniach tego pojęcia (dieta, turystyka, sport, praca, wypoczynek itp.). Tym bardziej ciężko jest pogodzić się nam z myślą, że właśnie taki Człowiek musiał walczyć z przeciwnościami i słabościami natury zdrowotnej, będąc narażonym na najcięższe próby. Na tym polu jedną batalię wygrał, drugą zaś przegrał, pozostawiając nas — kompletnie zaskoczonych — w głębokim smutku.

W lutym bieżącego roku odszedł od nas, po krótkiej i ciężkiej chorobie, Prof. dr hab. n. med. Michał Karasek, kierownik Zakładu Neuroendokrynologii Uniwersytetu Medycznego w Łodzi. Straciliśmy w Jego osobie wybitnego lekarza i uczonego, endokrynologa i morfologa, a wielu z nas, w tym piszący te słowa, także bliskiego przyjaciela. Miałem szczęście poznać Michała Karaska blisko pół wieku temu, w latach sześćdziesiątych ubiegłego stulecia. Mój szef, Profesor Tadeusz Pawlikowski, który oprócz kierowania łódzką Katedrą Endokrynologii pełnił wówczas funkcję kuratora Katedry Histologii i Embriologii, oddelegował mnie, wtedy „świeżo upieczonego” docenta, do tej Katedry z zadaniem zorganizowania pracowni mikroskopii elektronowej i przydzielił mi do pomocy młodego lekarza Michała Karaska. Michał, któremu nasz wspólny szef polecił podjęcie badań nad ultrastrukturą szyszynki, narządu w tamtych latach bardzo enigmatycznego, zaproponował mi, abym został promotorem jego pracy doktorskiej, co też się stało. Tak zaczęła się nasza wieloletnia współpraca, która szybko przerodziła się w głęboką przyjaźń. Kontynuowaliśmy przez lata naszą współpracę, mimo że już w 1966 roku znaleźliśmy się w innych jednostkach organizacyjnych. Ja powróciłem do Katedry Endokrynologii, a Michał Karasek najpierw został adiunktem w Katedrze Histologii i Embriologii Wojskowej Akademii Medycznej, by później, po powrocie do cywilnej Akademii Medycznej, objąć kierownictwo Pracowni Mikroskopii Elektronowej. Pracownią tą (w 2002 r. przekształconą w Zakład, w różnych okresach czasu afiliowaną do różnych jednostek organizacyjnych Uczelni) Michał Karasek kierował nieprzerwanie do 2005 roku, kolejno jako doktor habilitowany (od 1973 r.), profesor nadzwyczajny (od 1988 r.) i profesor zwyczajny (od 1996 r.). W jednej jednostce organizacyjnej znaleźliśmy się znowu pod koniec Jego życiowej drogi, kiedy w 2005 roku objął kierownictwo Zakładu Neuroendokrynologii Łódzkiego Uniwersytetu Medycznego. Michał Karasek pozostał wierny tematyce zapoczątkowanej w pierwszych latach swojej działalności naukowej, większość z Jego ponad 300 prac naukowych dotyczyła szyszynki i jej głównego hormonu — melatoniny. Opisał między innymi zmiany ultrastruktury pinealocytów w rytmie okołodobowym oraz wykazał udział postulowanych receptorów jądrowych (RZR/ROR) w działaniu przeciwno-

wotworowym i immunomodulacyjnym melatoniny. Zasłużenie uzyskał w Polsce pozycję pioniera badań nad szyszynką, a także międzynarodowego autorytetu w tej dziedzinie. W opracowanej w 1996 roku międzynarodowej bibliografii szyszynki, znalazł się w pierwszej dziesiątce autorów publikujących na ten temat. Był jednym z najczęściej cytowanych profesorów nauk biomedycznych w Polsce. Zainteresowania naukowe Michała Karaska nie ograniczały się do badań nad szyszynką, podejmował także problematykę związaną z innymi obszarami endokrynologii, w ostatnim czasie szczególnie zajmowała go endokrynologia starzenia. Ostatnie dwie książki, które ukazały się pod Jego redakcją (*Ageing and age-related diseases*, Nova Publishers 2006 *Medyczne aspekty starzenia się człowieka*, Łódzkie Tow. Naukowe 2008), dotyczyły tego właśnie zagadnienia. Działał także na polu endokrynologii klinicznej, w ostatnich latach (od 2000 r.) jako zastępca kierownika Kliniki Endokrynologii i Chorób Metabolicznych Centrum Zdrowia Matki Polki. Trzeba też wspomnieć o talentach edytorskich Michała, przede wszystkim o niezwykłej staranności w pracy nad redagowanym tekstem. Nic dziwnego, że powierzano mu redagowanie bądź współredagowanie licznych czasopism krajowych i międzynarodowych, między innymi „Journal of Pineal Research”, „Neuroendocrinology Letters”, „Folia Medica Lodziensia”. Był także współredaktorem „Endokrynologii Polskiej”. Za Jego naukowe i zawodowe osiągnięcia przyznano mu liczne nagrody i wyróżnienia, wśród których wymienić trzeba zwłaszcza doktorat *honoris causa* Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.

Michał był człowiekiem życzliwym ludziom, miał licznych przyjaciół na wszystkich kontynentach. Wrażliwy na piękno przyrody, wyrażał to w swoich znakomitych fotografiach. Swoim artystycznym pasjom dawał wyraz także poprzez tworzenie karykatur za pomocą komputerowej deformacji zdjęć portretowych. Ostatnią swoją książkę, *Medyczne aspekty starzenia się człowieka*, Michał Karasek kończył już dotknięty chorobą i świadomy jej złego rokowania. „Posłowie”, zamieszczone na końcu tej książki, stało się jego testamentem, refleksją nad życiowymi dokonaniem i pożegnaniem z najbliższymi. Zakończył je stwierdzeniem, które tu zacytuje: „Od faktu, jak długo się żyje, znacznie ważniejsze jest, jak się żyje”.